

حریم خصوصی در فقه و حقوق

گر به این مطلب ملتزم شویم که حکم، همه زوایای زندگی بشر را می‌گیرد و دولت اسلامی مسؤولیت اجرای همه احکام را در همه زوایای زندگی بشر دارد، به این نتیجه می‌رسیم که از نظر اسلام، اصلاً حریم خصوصی وجود ندارد.

گزارشی از نشست علمی حمایت از حریم خصوصی در فقه و حقوق
گر به این مطلب ملتزم شویم که حکم، همه زوایای زندگی بشر را می‌گیرد و دولت اسلامی مسؤولیت اجرای همه احکام را در همه زوایای زندگی بشر دارد، به این نتیجه می‌رسیم که از نظر اسلام، اصلاً حریم خصوصی وجود ندارد.

به گزارش شبکه اجتهاد، حجت‌الاسلام والمسلمین محمدسروش محلاتی، استاد حوزه دانشگاه، چهارم اردیبهشت‌ماه در نشست علمی حمایت از حریم خصوصی در فقه و حقوق با تبیین مفهوم حریم خصوصی در فقه اسلامی به لحاظ مبنایی، بحث استثناء بر اصل عدم مداخله در حریم خصوصی را مطرح کرد.

وی با ارائه نگاهی مفهوم‌شناسانه به حریم خصوصی، مبنای حریم خصوصی را در حقوق غرب مورد کنکاش قرار داد و گفت: مسأله حریم خصوصی برای بشر امروز به اندازه‌ای مطرح است که برای بشر دیروز به این شدت مورد اهتمام و توجه نبوده است.

این استاد حوزه و دانشگاه با اشاره به این‌که در گذشته مخاطرات حریم خصوصی اندک بود و انسان با ورود به منزل خود احساس امنیت و آرامش می‌کرد، افزود: تکنولوژی، زندگی خصوصی انسان‌ها را مورد هجوم خود قرار داده و خلوتی برای انسان‌ها باقی نگذاشته است.

عضو هیأت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه خاطرنشان کرد: انسان مدرن هرچند فکر کند در يك فضای بسته است، اما در اتاقی شیشه‌ای زندگی می‌کند و مانند ماهی‌هایی در آکواریوم، از هر طرف زوایای زندگی او قابل برملا شدن است.

وی با بیان این‌که علم ابزار لازم برای هجوم به زندگی خصوصی انسان‌ها را فراهم کرده است، اظهار داشت: این ابزار در اختیار دولت‌ها قرار گرفته، سلطه حکومت‌ها بر اشخاص افزایش یافته و قدرت‌های سیاسی امروز نسبت به گذشته بسیار تواناتر و مقتدرتر شده‌اند.

حجت‌الاسلام والمسلمین سروش محلاتی ادامه داد: حکومت‌های سابق هرچند مستقل بودند اما به راحتی نمی‌توانستند از ارتباط‌های مخفی افراد اطلاعی کسب کنند و در حقیقت به خلوت افراد نفوذ کنند، اما اکنون علم، این امکان را فراهم کرده و ورود به خلوت افراد به سهولت میسر است.

وی افول ارزش‌های اخلاقی در دنیای امروز را یکی از علل و عوامل شکل‌گیری حریم خصوصی دانست و با بیان این‌که نگاه تردیدآمیز افراد به اخلاق، مسأله حریم خصوصی را تقویت کرده است، تصریح کرد: افول اخلاق سبب شده که انسان‌ها حریمی را به عنوان حریم خصوصی در نظر بگیرند.

این استاد حوزه و دانشگاه با بیان این‌که امروزه با موضوع حریم خصوصی مواجهیم و چاره‌ای جز این نداریم که موضع فقه اسلامی را درباره این موضوع مشخص کنیم، گفت: متأسفانه تعریف مورد وفاقی از حریم خصوصی در بین حقوقدان‌ها وجود ندارد تا به فقها ارائه شده و نظر آنان در این موضوع ایفاد شود.

وی خاطرنشان کرد: تعاریف متعدد و متکثر درباره حریم خصوصی، کار را برای اظهارنظر فقهی با مشکل مواجه کرده است و لازم است به جای ارائه يك نظر کلی درباره حریم خصوصی، مسائل مربوط به حریم خصوصی را ریز کرده و به فقیه ارائه دهیم.

حجت‌الاسلام سروش محلاتی با تأکید بر این نکته که ریز کردن مسائل حریم خصوصی، تنها راه مشخص کردن احکام حریم خصوصی بر مبنای فقه اسلامی است، ابراز داشت: حریم خصوصی به عنوان قلمرویی که در آن قلمرو انسان هست، اما حکم الهی نیست، وجود ندارد.

وی با طرح این سؤال که آیا به لحاظ مبانی فقهی هرکجا که حکم شرعی هست، دخالت دولت هم لازم است، اظهار داشت: اگر به این

مطلب ملتزم شویم که حکم همه زوایای زندگی بشر را می‌گیرد و دولت اسلامی مسؤولیت اجرای همه احکام را در همه زوایای زندگی بشر دارد، به این نتیجه می‌رسیم که از نظر اسلام، اصلاً حریم خصوصی وجود ندارد.

عضو هیأت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه افزود: حریم خصوصی زمانی درست است که به این نتیجه برسیم قلمرو اختیارات دولت محدود است، ولو این‌که در همه حال حکم شرعی هم وجود دارد.

وی با بیان این‌که حکم شرعی در قلمروهایی به خود انسان و در قلمروهایی نیز به دولت واگذار شده است و دولت مسؤول انجام احکام شرعی در بخش خصوصی نیست، در توضیح این مطلب به بحث امر به معروف و نهی از منکر اشاره کرد.

حجت‌الاسلام والمسلمین سروش محلاتی گفت: اگر شخصی در خانه خود مرتکب منکری شود که انعکاس بیرونی ندارد، امر به معروف زبانی نقضی برای حریم خصوصی نیست، اما مجاز بودن به اقدام عملی به معنای عدم وجود حریم خصوصی است.

وی در بخش دیگری از سخنان خود دو مسأله فقهی و مبنایی را درباره حریم خصوصی متصور دانست و با طرح این سؤال که آیا دولت اسلامی نسبت به منکراتی ظاهری مسؤول است یا نسبت به همه منکرات ولو منکراتی که در خفا اتفاق می‌افتد مسؤولیت دارد، ورود به خانه دیگران برای نهی از منکر را جایز ندانست.

این استاد حوزه و دانشگاه البته یادآور شد: فقها درباره منکری که در خفا اتفاق می‌افتد مانند شرب خمر و مجلس لهو و لعب اجازه ورود نمی‌دهند، اما منکری مانند قتل نفس که براساس آن جان فرد بی‌گناهی در خطر است، فقها حفظ نفس را دارای اهمیت دانسته و ورود به خانه را مجاز می‌دانند.

وی در این موضوع بررسی اصل اولی درباره دخالت در زندگی دیگران را ضروری دانست و اظهار داشت: اصل اولی در ورود به زندگی دیگران قاعده‌ای با عنوان اصل عدم ولایت است که فقها آن را پذیرفته‌اند.

حجت‌الاسلام سروش محلاتی با بیان این‌که هیچ‌کس بر دیگری ولایت ندارد مگر این‌که با دلیل ولایت فرد بر شخص معین شود، گفت: هرکجا که خلاف اصل رفتار شد، احتیاج به دلیل دارد؛ وگرنه به اقتضای اصل باید برخورد کرد.

وی افزود: کسی که می‌خواهد به زندگی دیگران وارد شود باید دارای ولایت باشد؛ اگر ولایت او به اثبات رسید حق ورود دارد اما اگر به اثبات نرسید مطابق بر اصل نخستین که مورد اتفاق عموم علما نیز قرار دارد، اصل عدم ولایت است.

عضو هیأت علمی گروه حقوق پژوهشگاه حوزه و دانشگاه با بیان این‌که ورود به زندگی دیگران احتیاج به مجوز دارد و اگر مجوز به اثبات نرسید، براساس اصل اول، حرمت است به اصل دوم اشاره کرد و گفت: براساس متون اصولی، وقتی در حرمت شک می‌کنیم، مقتضای اصل اباحه است.

وی تصریح کرد: هر کاری که انسان نسبت به دیگران انجام می‌دهد و شك می‌کند که این فعل جایز هست یا جایز نیست، باید بداند که براساس اصل اولی، ورود در حوزه شخصی دیگران حرمت است و فقها فرموده‌اند ورود به زندگی دیگران جایز نیست.

حجت‌الاسلام سروش محلاتی در بخش پایانی سخنان خود با بیان این‌که فقه تشیع دارای ابعاد گوناگونی است که هنوز به دنیای امروز معرفی نشده است، گفت: همه کسانی که در جامعه اسلامی زندگی می‌کنند و به عنوان شهروند پذیرفته شده‌اند از حمایت حریم خصوصی برخوردار هستند.

وی خواستار عرضه احکام شریعت به صورت مدلل و مستدل با فهمی درست و روشن‌بینانه از سوی محققان و پژوهشگران حوزوی به دنیا شد و افزود: معرفی صحیح فقه شیعه به دنیای امروز وظیفه اهل فضل است.

